

İşletmenin sürekliliği ve denetçi görüşüyle ilişkisi: Borsa İstanbul'da imalat sektöründe faaliyet gösteren işletmeler üzerine bir araştırma¹

The relationship between going concern and auditor opinion: An empirical study on manufacturing firms listed on Borsa Istanbul

¹ Bu çalışma İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Muhasebe ve Denetimi Doktora Programı'nda yönetilen "İşletmenin Sürekliliği ve Denetçi Görüşüyle İlişkisi; Borsa İstanbul'da İmalat Sektöründe Faaliyet Gösteren İşletmeler Üzerine Bir Araştırma" başlıklı tezden türetilmiştir.

² Doktora Öğrencisi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Muhasebe ve Denetimi Bölümü, İstanbul, Türkiye, gunaybaba@stu.aydin.edu.tr

ORCID: 0000-0003-2600-132X

Günay Baba²

Murat Ocak³

Gülümser Ünkaya⁴

³ Doç. Dr., Trakya Üniversitesi, Uzunköprü Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü, Edirne, Türkiye muratocak@trakya.edu.tr

ORCID: 0000-0002-8662-189X

⁴ Prof. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Muhasebe ve Finans Yönetimi Bölümü, İstanbul, Türkiye, gulumserunkaya@aydin.edu.tr

ORCID: 0000-0003-2453-2223

Öz

Bu çalışma, işletmenin sürekliliği ile bağımsız denetçi görüşleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, 2018-2022 yılları arasında Borsa İstanbul'da imalat sektöründe faaliyet gösteren firmaların verileri kullanılmıştır. İşletmenin süreklilik durumu Altman Z skoru, Ohlson skoru, Zmijewski skoru ve kaldıraç oranı gibi finansal göstergelerle ölçülmüş; denetçi görüşü ile bu göstergeler arasındaki ilişki Lojistik Regresyon ile analiz edilmiştir. Analiz bulguları, finansal sıkıntı göstergeleri arttıkça denetçilerin olumlu görüş dışında görüş verme olasılığının arttığını göstermektedir. Ayrıca olası endojenlik sorunu için Araç Değişkenli model uygulanmıştır ve bu modelin sonuçları ana sonuçlar ile paraleldir. Denetim firmalarının büyüklüğüne göre yapılan ek analizlerde, küçük denetim firmalarının süreklilik riskini daha belirleyici bir unsur olarak değerlendirdiği; büyük denetim firmalarının ise farklı risk faktörlerini göz önünde bulundurabileceği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İşletmenin Sürekliliği, Denetçi Görüşü, Finansal Risk Skorları, Lojistik Regresyon, IV-Probit Modeli

Jel Kodları: M40, M41, M42

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Günay Baba,

İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, gunaybaba@stu.aydin.edu.tr

Başvuru/Submitted: 30/08/2025

Revizyon/ Revised: 24/11/2025

Kabul/Accepted: 5/12/2025

Yayın/Online Published: 25/12/2025

Atf/Citation: Baba, G., & Ocak, M., & Ünkaya, G., İşletmenin sürekliliği ve denetçi görüşüyle ilişkisi: Borsa İstanbul'da imalat sektöründe faaliyet gösteren işletmeler üzerine bir araştırma, bmij (2025) 13 (4): 2054-2075 doi: <https://doi.org/10.15295/bmij.v13i4.2670>

Abstract

This study examines the relationship between going concern and independent audit opinions. The research utilises data from companies operating in the manufacturing sector listed on Borsa Istanbul between 2018 and 2022. The going concern status of companies is measured using financial indicators such as the Altman Z-score, Ohlson score, Zmijewski score, and leverage ratio. The relationship between these indicators and the audit opinion is analysed using Logistic Regression. The findings indicate that as indicators of financial distress increase, auditors are more likely to issue a qualified opinion, an adverse opinion, or a disclaimer of opinion. Additionally, an Instrumental Variable model is applied to address potential endogeneity concerns, and the results are consistent with the main findings. Supplementary analyses based on audit firm size indicate that smaller audit firms tend to consider going-concern risk a more decisive factor. In contrast, larger audit firms may take other risk factors into account.

Keywords: Going Concern, Audit Opinions, Financial Risks, Logistic Regression, IV-Probit Model

Jel Codes: M40, M41, M42

Extended Abstract

The relationship between going concern and auditor opinion: An empirical study on manufacturing firms listed on Borsa Istanbul

Literature

The collapse of major corporations such as WorldCom, Enron, and Global Crossing in the early 2000s, along with other accounting and auditing scandals, highlighted the critical role of auditors in addressing going concern uncertainties, as their failure undermined public trust in independent auditing and emphasised their responsibility to inform stakeholders about financial sustainability (Nogler, 2008; Defond, Raghunandan, and Subramanyam, 2002). In Turkey, this responsibility is guided by the auditing standard BDS 570 – Going Concern, which directs auditors to evaluate and report on going-concern issues, thereby influencing both company decisions and stakeholder behaviour, while requiring auditors to act responsibly and in the public interest (Güngör, Ayluçtarhan and Sarı, 2022).

Research subject

This study aims to examine the relationship between going concern and audit opinions, employing logistic regression. This method has been widely used in the literature for similar topics (Geiger, Raghunandan and Rama 2005; Louwers, 1998; Defond et al., 2002; Stanley, Zoort and Taylor 2009; Gallizo and Saladríguez, 2016; Citron and Taffler, 1992; Hopwood, Mckeown and Mutchler, 1994).

Research purpose and importance

This study aims to examine the relationship between going concern and independent audit opinions. This study is important for exploring the potential impact of going concern on audit opinions.

Contribution of the article to the literature

This study is one of the few empirical investigations in the Turkish literature examining the relationship between audit opinions and going concern indicators.

Design and method

In this study, the research question was addressed using logistic regression. To account for potential reverse causality problems, an Instrumental Variable model was employed. In addition, the analysis examined whether this relationship varies by audit firm size. This study differentiates itself from other national studies and contributes to the literature by employing various going concern measures (Altman Score (1968), Ohlson Score (1980), Zmijewski Score (1984), and the Leverage Ratio). Moreover, unlike previous studies that only included firm-specific control variables, this research also incorporated auditor-specific characteristics that may have a significant impact on audit opinions (such as the auditor's gender, whether the auditor holds a master's degree, whether the auditor graduated in business administration, and whether the auditor holds the title of Certified Public Accountant).

Research type

This article is a research article.

Research problems

This study addresses the impact of going concern on audit opinions, which constitutes the core of the research problem.

Data collection method

In this study, firms operating in the manufacturing sector of Borsa Istanbul between 2018 and 2022 were examined. The analysis of the impact of going concern on audit opinions was conducted using 713 firm-year observations.

Quantitative/qualitative analysis

The research design is quantitative, and the method employed is logistic regression.

Research model

In the study, each test variable was regressed separately against the dependent variable to measure the relationship between going concern and audit opinions. Four separate models were constructed, with the same control variables applied in each model.

Research hypotheses

Building on the findings of authors such as Gallizo and Saladríguez (2016), Chan (2016), and Grice (2000), the hypothesis tested in this study is formulated as follows:

H₁: There is a statistically significant relationship between going concern and audit opinions other than unqualified opinions.

Findings and discussion

The findings and discussion of this study are presented below.

Findings as a result of the analysis

According to the Logistic Regression results, there is a significant relationship between a firm's going-concern status and its audit opinions. The findings have also been confirmed using an alternative Probit model. In addition, an Instrumental Variables Probit (IVP) model was employed to test for potential reverse causality, and it was found that auditor opinions do not have a reverse causal effect on the firm's going concern. In this context, the Instrumental Variables Probit results were consistent with the main findings.

Finally, the dataset was evaluated by grouping firms according to the size of their audit firms. The results indicate that, for firms other than large audit firms, as the going-concern risk increases, the likelihood of receiving an auditor opinion other than a clean opinion also increases. In contrast, this relationship is statistically insignificant for large audit firms. These findings suggest that the size of the audit firm may influence auditors' behaviour when reporting risks related to a firm's going-concern status.

Hypothesis test results

Based on the analysis results utilised in this study, it was found that audit opinions are statistically significantly related to going concern indicators, supporting the research hypothesis. This finding indicates that auditors take going concern risk into account when forming opinions presented to financial statement users.

Discussing the findings with the literature

In the literature, numerous studies examine the relationship between a firm's going concern and audit opinions in different ways (e.g., Citron and Taffler, 1992; Grice, 2000; Chan, 2016; Yaşar, 2017; Senal and Erkan, 2019; Güneş, Onay and Benligiray, 2023). These studies have found a significant relationship between a firm's going-concern status and its audit opinions.

Conclusion, recommendation and limitations

The research results, recommendations, and limitations are presented below.

Results of the article

The findings from the Logistic Regression analysis indicate that auditors consider financial factors reflecting the firm's going-concern status, and these factors are determinative of the audit opinion. Another finding is that auditor opinions do not affect the firm's going-concern status, and that the issue of reverse causality does not exist. Furthermore, the results show that in firms not audited by large audit firms, auditors base their opinions on the firm's going concern. In contrast, in firms audited by large audit firms, auditors do not treat the firm's going-concern status as the sole criterion.

Suggestions based on results

For future research, it is recommended to use larger samples across different sectors and long-term datasets to analyse the relationship between a firm's going-concern status and auditor opinions more comprehensively. Additionally, including factors beyond financial risk (such as corporate governance and macroeconomic factors) in going-concern analyses could make significant contributions to future studies.

Limitations of the article

Since the study only covers firms in the manufacturing sector and focuses on the 2018–2022 period, the generalizability of the findings is limited. Additionally, creating the dataset was time-consuming, as auditor opinions, qualitative characteristics related to auditors, and certain financial data were collected manually from the firms' official websites.

Giriş

İşletmelerin faaliyetlerine belirli bir süre kısıtlaması olmadan devam edeceğinin varsayılması muhasebenin temel ilkelerinden biri olan “İşletmenin Sürekliliği” ilkesi gereğidir. İşletmenin sürekliliği esasına göre hazırlanan finansal tablolarda, varlıklar ve borçlar, işletmenin faaliyetlerinin devam edeceğinin kabulüyle kaydedilmektedir. Ancak sürekliliğin ciddi biçimde tehdit altında olduğu durumlarda, raporlama yaklaşımı buna uygun şekilde değiştirilerek, varlıkların tasfiye değerleriyle değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, işletmeler stratejik planlarını bu varsayımı dikkate alarak oluşturmaktadır.

Ancak bu varsayım, küresel ekonomik krizler, sektörel dalgalanmalar veya işletmeye özgü yapısal sorunlar nedeniyle geçerliliğini korumayabilir. Bu tür olumsuzlukların ortaya çıkması durumunda işletmelerin uzun vadeli planlarına ve faaliyetlerine son vermesi muhtemeldir. Bu olasılık yalnızca işletme yönetimini değil; yatırımcılar, kredi verenler, düzenleyici kurumlar ve diğer paydaşları da yakından ilgilendirmektedir. Özellikle faaliyetlerini sonlandırma riski taşıyan işletmelerle ilgili olarak, bilgi kullanıcıları geleceğe yönelik güvenilir verilere ihtiyaç duymaktadır. Bu bağlamda, işletmenin sürekliliği hakkında yapılan değerlendirmeler yalnızca işletme yönetimi açısından değil, aynı zamanda dış paydaşların stratejik karar süreçlerini yönlendiren kritik bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Bu noktada, bağımsız denetim süreçlerinin önemi giderek artmaktadır. Denetim sürecinde süreklilik varsayımının değerlendirilmesi ve denetçi görüşlerinin güvenilirliğinin sağlanması, tüm bilgi kullanıcıları açısından kritik bir gereklilik haline gelmiştir. Denetçi tarafından bağımsız denetim raporunda paylaşılan görüşler, finansal tabloların doğruluğunun teyit edilmesini sağlarken; işletmenin geleceği hakkında öngörü oluşturulmasına da katkı sağlamaktadır. Bu nedenle, denetçilerin işletmenin süreklilik durumunu değerlendirirken hangi kriterleri dikkate aldığı, bu değerlendirmeleri ne ölçüde görüşlerine yansıttığı ve denetim firmalarının büyüklüğüne göre bu davranışların değişip değişmediği hem akademik açıdan hem de uygulama açısından araştırılmaya değer konular arasındadır.

Çalışmanın kapsamı

İşletmenin sürekliliği varsayımı, bir işletmenin faaliyetlerini durdurma veya tasfiye etme tehlikesi olmadan, işine devam edeceği kabulüne dayanmaktadır. İşletme yönetimi, işletmenin sürekliliğini dikkate alarak bir değerlendirme yapmakla yükümlüdür. Eğer yönetimin, işletmeyi tasfiye etme ya da faaliyetlerine son verme niyeti yoksa ve başka gerçekçi bir alternatifi bulunmuyorsa, finansal tablolar süreklilik esasına göre hazırlanmalıdır (International Standards Board, 2021).

İşletmenin sürekliliğine ilişkin değerlendirmeler, sadece yönetim açısından değil, bağımsız denetçiler açısından da kritik öneme sahiptir. Denetçiler, finansal tabloları incelerken işletmenin faaliyetlerini sürdürebilme kapasitesini analiz etmekte ve verdikleri görüşlerde bu hususu dikkate almaktadır (Louwers, Messina ve Richard, 1999). Denetçilerin, işletmenin finansal başarısızlığı hakkında, finansal tablo kullanıcılarına, düzenleyici kurumlara, borç verenlere, alacaklılara ve hissedarlara zamanında uyarıda bulunması beklenmektedir. Denetçinin uyarıda bulunmaması ve şirketlerin sonradan başarısız olması halinde denetçilerin kalitesi, tarafsızlığı ve bağımsızlığı finansal tablo dış kullanıcıları için ciddi endişelere sebep olmaktadır (Geiger ve Raghunandan, 2002; Carcello ve Palmrose, 1994). Bunlara bağlı olarak, denetçilerin raporlarında işletmenin sürekliliğine ilişkin görüş sunması, şirketin geleceği ve paydaşların kararları üzerinde doğrudan etkili olmaktadır (Defond, Raghunandan ve Subramanyam, 2002).

Bu araştırma, işletmenin sürekliliği ve denetçi görüşleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla, denetçilerin finansal tabloları değerlendirirken işletmenin sürekliliğinin denetçi görüşlerine nasıl yansıdığını ve dikkate aldıkları faktörleri anlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Konuya ilişkin uluslararası literatürde birçok çalışma yapılmış olsa da (ör. Gallizo ve Saladríguez 2016; Chan 2016; Grice 2000; Ryu ve Roh, 2007; DP ve Wulandari, 2014; Alareeni ve Branson 2011; Yee, 2018; Yeh, Chi ve Lin, 2014 vb.), ulusal literatürde bu konuyla ilgili sayılı çalışma (Yaşar 2017; Senal ve Erkan 2019; Güneş, Onay ve Benligiray, 2023) bulunmaktadır. Literatürde yer alan bu çalışmalarda, işletmenin sürekliliği ve denetçi görüşü arasındaki ilişki üzerinde durulsa da denetim firması büyüklüğüne göre bu ilişkinin hala incelenmemiş olduğu görülmektedir. Bu çalışmada, Lojistik Regresyon yöntemi kullanılarak araştırma sorusuna cevap aranmıştır. Olası tersine nedensellik problemi dikkate alınarak Araç Değişkenli Probit (IVP) model kullanılmıştır. Ayrıca, denetim firmalarının büyüklüğüne göre bu ilişkinin değişip değişmediği de analiz edilmiştir. Bu çalışma, farklı süreklilik ölçütlerinin kullanılması açısından (Altman Z Skor (1968), Ohlson Skor (1980), Zmijewski Skor (1984)) diğer ulusal çalışmalardan farklılaşmakta ve literatüre katkı sağlamaktadır. Ayrıca çalışmada kontrol değişkeni olarak sadece firmalara özgü kontrol değişkenleri kullanılmamış, denetim görüşünde önemli etkiye sahip olan denetçilerin özelliklerine ilişkin değişkenler de (denetçinin cinsiyeti, denetçinin eğitim durumu,

denetçinin lisans alanı ve denetçinin yeminli mali müşavir unvanına sahip olup olmadığı gibi) modele dahil edilmiştir. Dahası, geçmiş çalışmalarda olası tersine nedensellik sorununa ilişkin alternatif yöntemler kullanılmamış ve bu soruna ilişkin çözüm aranmamıştır. Bu çalışmada bu olası sorun da dikkate alınmıştır. Ayrıca denetim firması büyüklüğü açısından denetim görüşü ve süreklilik arasındaki ilişkiye ilişkin sonuçlar da çalışmaya dahil edilerek, literatürdeki boşluk doldurulmaya çalışılmıştır.

Çalışmada yararlanılan analiz sonuçlarına göre, Lojistik Regresyon modeli ile yapılan analizde, denetçi görüşlerinin işletmenin süreklilik göstergeleriyle istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki içinde olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, denetçilerin finansal tablo kullanıcılarına sunulan görüşlerde süreklilik riskini dikkate aldığını göstermektedir.

Elde edilen bulgular, alternatif olarak uygulanan Probit model ile de doğrulanmıştır. Ayrıca, olası tersine nedensellik etkisini test etmek amacıyla Araç Değişkenli Probit modeli (Instrumental Variables Probit-IVP) kullanılmış ve denetçi görüşlerinin işletmenin sürekliliği üzerinde tersine nedensel bir etkisi bulunmadığı görülmüştür. Bu bağlamda Araç Değişkenli Probit modelle elde edilen sonuçların ana sonuçlarla paralel olduğu gözlemlenmiştir.

Son olarak veri seti denetim firmaları büyüklüğüne göre gruplandırılarak değerlendirilmiştir. Sonuçlar, büyük denetim firmaları dışındaki firmalarda süreklilik riski arttıkça olumlu görüş dışında denetçi görüşü alma olasılığının arttığını ortaya koyarken, büyük denetim firmalarında bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar, denetim firması büyüklüğünün, denetçilerin işletmenin sürekliliği ile ilgili riskleri raporlamadaki davranışlarını etkileyebileceğini göstermektedir.

Aşağıda ikinci bölümde işletmenin sürekliliği kavramı, üçüncü bölümde konuya ilişkin literatüre ve hipotez geliştirme kısmı yer almaktadır. Dördüncü bölümde araştırma tasarımı, beşinci bölümde araştırma sonuçları, son bölüm olan altıncı bölümde sonuç ve değerlendirmeler yer almaktadır.

İşletmenin sürekliliği kavramı

Ticaretin ilk dönemlerinde gerçekleştirilen iş organizasyonları, tek bir işi tamamlamak için geçici olarak tasarlanan girişim faaliyetlerinden oluşmaktaydı. Zamanla kalıcı ve süresiz faaliyet gösteren ortaklıklar ve şirketler ortaya çıkmış; böylece iş faaliyetlerinin sürekliliği anlayışı gelişmiş ve bu kavram muhasebe yöntemlerinin şekillenmesinde etkili olmuştur (Koh, 1988). Süreklilik kavramı, ilerleyen zamanlarda önem kazanmaya başlamış ve 20. yüzyılın başlarında muhasebe teorisinde temel bir varsayım olarak kabul görmüştür (Hahn, 2011).

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'na göre, mali tablolar işletmenin varlıkları, borçları, özsermayesi, gelir ve giderleri hakkında bilgi sağlayarak, mali tablo kullanıcılarının gelecekteki nakit akışlarını değerlendirmesine ve yönetimin kaynakları nasıl yönettiğini analiz etmesine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Mali tablolar, borç verenler, yatırımcılar veya diğer alacaklıların bakış açısına göre değil, işletmenin perspektifine göre hazırlanmaktadır. Bu doğrultuda, kavramsal çerçeve, mali tablo sunan işletmelerin sürekli olduğu ve öngörülebilir gelecekte faaliyetlerine devam edeceği varsayımına dayanmaktadır (International Standards Board, 2015).

İşletmenin sürekliliği kavramı, işletmenin faaliyetlerini belirli bir süre kısıtlaması olmadan devam ettireceğini varsaymaktadır. Ancak bu varsayım geçerliliğini yitirirse, işletme varlıklarını tasfiye değeriyle muhasebeleştirmeli ve bunu mali tablo dipnotlarında açıklamalıdır (Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, 1992). Öte yandan, çevresel, ekonomik veya yönetsel olumsuzluklar işletmenin hedeflerine ulaşmasını engelleyebilir ve süreklilik varsayımının sorgulanmasına yol açabilmektedir (Çavuş ve Başar, 2020).

Özellikle, 2000'li yılların başında yaşanan muhasebe ve denetim skandalları sonrasında, (WorldCom, Enron, Global Crossing gibi büyük şirketlerin iflasları) işletmenin sürekliliği varsayımına olan ilgi artmıştır. Yaşanan denetim skandalları sonrasında denetçilerin işletmenin sürekliliği belirsizliğini içeren bir denetim görüşü vermemesi sorgulanmaya başlamıştır. Bu durum bağımsız denetime olan güveni sarsmış ve halkın tepkisine neden olmuştur (Nogler, 2008).

Geçmişte meydana gelen bu gelişmeler sonrasında işletmenin sürekliliğine ilişkin konular, finansal bilgi kullanıcıları için önem kazanmış ve uluslararası kuruluşlarca süreklilik varsayımına ilişkin standartlar uygulamaya konulmuştur. Bu standartlar, denetçilerin sorumluluklarını ve raporlarını sunması noktasında zaman içinde değişmiş ve gelişmiştir (Gissel, Robertson ve Stefaniak, 2010).

Bu alanda faaliyet gösteren kurumların başında, Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (International Federation of Accountants- IFAC) bünyesinde bulunan Uluslararası Muhasebe

Standartları Kurulu (International Standards Board-IASB), Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (International Auditing and Assurance Standards Board-IAASB) ile Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (Financial Accounting Standards Board-FASB), muhasebe ve denetim uygulamalarıyla ilgili mesleki standartlar yayımlamıştır. Bu standartlar, muhasebe ve denetim sürecine rehberlik ederek profesyonellerin küresel düzeyde uyumlu ve güvenilir bir şekilde çalışmasını amaçlamaktadır.

IFAC bünyesinde olan IAASB tarafından oluşturulup yayımlanan, 2004 yılından beri yürürlükte olan ISA 570 İşletmenin Sürekliliği (Going Concern-GC) Standardı, denetçilerin işletmenin faaliyetlerini sürdürebilme yeteneğine ilişkin sorumluluklarını belirlemede yol gösterici bir çerçeve sunmaktadır (Yaşar ve Çetin, 2020). IAASB tarafından yayımlanan bu standart, ülkemizde Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 570 İşletmenin Sürekliliği Standardı olarak yürürlüğe girmiştir¹.

BDS 570 İşletmenin Sürekliliği standardı, işletmenin sürekliliği ile ilgili mali tabloların denetiminde denetçinin sorumluluklarını ve işletmenin sürekliliği kabiliyetinin denetçi raporları üzerine etkisini ele almaktadır. Bu standarda göre; yönetimin finansal tabloları hazırlarken işletmenin sürekliliği varsayımını değerlendirmesi ve işletmenin faaliyetlerine devam edebilmesini ciddi şekilde şüpheli hale getirebilecek olay veya koşullarla ilgili önemli belirsizlikleri farkına varması durumunda açıklanması gerektiği vurgulanmıştır (Jones, 1996).

Denetçi raporlarında süreklilik riskine yer verilmesi, yalnızca işletme yönetimini değil, aynı zamanda yatırımcılar ve diğer bilgi kullanıcılarını olası riskler konusunda uyarması bakımından büyük önem taşımaktadır (Louwers vd., 1999; Guiral-Contreras, Gonzalo-Angulo ve Rodgers, 2007; Trainor, Phillips ve Cangialos, 2018). Bu tür uyarılar, bilgi kullanıcılarının daha bilinçli kararlar almasına katkı sağlarken, işletmenin karşı karşıya olduğu finansal sıkıntıların da daha erken fark edilmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca, işletmenin sürekliliğine ilişkin yapılan değerlendirmelerin iflasla ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçların azaltılmasına yardımcı olabileceği ifade edilmektedir. Nitekim süreklilik belirsizliği içeren görüşlerin hem iflasın tahmin edilmesinde hem de iflas sonrası çözüm süreçlerinin öngörülmesinde yol gösterici nitelikte olduğu belirtilmektedir (Chen ve Church, 1996).

Literatür ve hipotez geliştirme

İşletmenin sürekliliğine ilişkin literatür, 1974 yılında Denetim Standartları (SAS) No. 2'nin yayımlanmasının ardından önemli ölçüde gelişmeye başlamıştır. Süreklilik ve iflas kavramlarının birlikte ele alınması, işletmenin faaliyetlerine devam edip edemeyeceğini öngörmeye yönelik araştırmaların geliştirilmesine zemin hazırlamıştır (Bellovary, Giacomin ve Akers, 2007).

Bu çerçevede, denetçilerin süreklilik değerlendirmesinde kullanabileceği iflas modelleri de sorgulanmıştır. Altman'ın Z Skoru modeli, Altman ve McGough'un (1974) bulguları doğrultusunda denetçilerin süreklilik değerlendirmesinde kullanılabilecek bir araç olarak önerilmiş (Koh, 1988) ve "Evaluation of a Company as a Going-Concern" başlığıyla denetçilerin dikkatine sunulmuştur (McKee, 2007). Bunu takiben, muhasebe temelli iflas tahmin modelleri literatürde önemli bir yer edinmiştir. Altman'ın çok değişkenli Diskriminant Analizine (MDA) dayanan modeli; Ohlson'un (1980) Logit temelli yaklaşımı ve Zmijewski'nin (1984) Probit modeline dayalı tahmin yöntemi, finansal sıkıntının öngörülmesinde en sık kullanılan modeller arasında yer almaktadır (Wu, Gaunt ve Gray, 2010).

Geleneksel modellere alternatif olarak bazı çalışmalar, daha gelişmiş yöntemler önerse de (ör. Shumway, 2001, Hazard Model; Hillegeist, Keating, Cram ve Lundstedt, 2004, Black-Scholes-Merton (BSM-Prob) Modeli; Anandarajan ve Anandarajan 1999, Yapay Zeka Metodu-Artificial Intelligence Method; Yeh vd., 2014, Hibrit Model gibi), ampirik bulguların önemli bir bölümü ise (ör. Grice, 2000; Senal ve Erkan, 2019; Ryu ve Roh, 2007; Chan, 2016; DP ve Wulandari, 2014; Alareeni ve Branson 2011; Yee, 2018; Yeh vd., 2014) geleneksel Zmijewski, Ohlson ve Altman modellerinin denetçilerin süreklilik değerlendirmelerinde güçlü performans sergilediğini göstermektedir.

İşletmenin sürekliliği ile denetçi görüşü arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar farklı açılardan önemli bulgular ortaya koymuştur. Bu çalışmaların bir bölümü, denetçi görüşlerinin sadece finansal göstergelerle değil, aynı zamanda denetçi özellikleri, firma yapısı ve kullanılan istatistiksel yöntemlerle de yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Örneğin, Citron ve Taffler (1992), Vanstraelen (1999), denetçilerin işletmenin sürekliliğine ilişkin olumsuz görüş bildirme kararlarının, sadece mesleki

¹ Ülkemizde, Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 570 İşletmenin Sürekliliği Standardı 1/1/2013 tarihinde ve sonraki dönemlerde başlayacak hesap dönemlerinin denetiminde uygulanmak üzere 23/1/2014 tarihli 28891 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanarak, yayım tarihinde yürürlüğe girmiştir. Standart en son 1/1/2021 tarihinde ve sonraki hesap dönemlerinde uygulanmak üzere 30/12/2021 tarihli ve 31350 (2. Mükerrer) sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak güncellenmiştir.

yeterliliklerine göre değil, aynı zamanda bağımsızlıklarına da bağlı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, Vanstraelen (1999), denetçi değişikliği ve yönetim kurulunun olumsuz açıklamalarının, denetçinin işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizliği raporlamasını daha olası hale getirdiğini ortaya koymuştur.

Grice (2000) çalışmasında, SAS No. 59'un yayınlanmasından önce ve sonrası için Zmijewski, Ohlson ve Altman iflas modellerinin süreklilik tahminleri ile denetçilerin görüşleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonuçları, SAS No. 59'dan önce denetçilerin görüşleri ile işletmenin sürekliliğini gösteren modeller arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ve SAS No. 59'un yayınlanmasından sonra da bu ilişkinin değişmediğini göstermektedir.

Yine Chan (2016) yaptığı çalışmada, Altman Z skoru ve Ohlson skoru gibi finansal oranlara dayalı modellerin denetçi görüşleriyle ilişkisini incelemiştir; özellikle Altman Z skorunun süreklilikle ilgili denetçi kararlarıyla daha anlamlı ilişkiler kurduğunu belirtmiştir. Gallizo ve Saladríguez (2016) ise bu çalışmaların aksine, işletmenin sürekliliğine ilişkin denetçi görüşü alma olasılığının finansal başarısızlık göstergesi olan Altman Z skorundan ziyade, şirketin zarar etmesi ve küçük bir denetim firması tarafından denetlenmesiyle açıklanabildiğini bulmuştur. Bu nedenle, işletmenin sürekliliği ile denetçi görüşü arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Prayanthi ve Kakunsi (2017) yaptıkları çalışmada, Altman Z skoru finansal performans tahminleri ile işletmelerin süreklilik görüşü alma olasılığı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Farhana, Rahmawaty ve Basri (2017) tarafından yapılan araştırmada ise iflas tahmin skoru (Altman Z-Skoru) ile kurumsal ve yönetsel sahiplik, bağımsız üye ve yönetim kurulu toplantı sıklığının denetçi görüşü üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışma sonuçları, denetçi görüşü ile Altman Z-Skoru arasında anlamlı bir ilişki olduğunu, diğer değişkenler ile denetçi görüşü arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermiştir.

T'ing, Mohamad ve Razak (2021) tarafından yapılan yeni bir çalışmaya göre, yeni standartların (ISA 570 Going Concern) yayınlanması ve revize edilmesinden sonra (15 Aralık 2016 sonrası), Altman Z skor, denetim firması büyüklüğü ve denetçinin görev süresinin işletmenin sürekliliğine ilişkin denetçi görüşleri ile pozitif ilişkili olduğunu; denetim komitesi bağımsızlığının ise negatif ilişki gösterdiğini, denetim komitesindeki finansal uzmanların ise anlamlı bir etkisinin bulunmadığını ortaya koymuştur.

Türkiye'de yapılan çalışmalar ise uluslararası literatürle benzer eğilimleri yansıtmaktadır. Uzay ve Tanç (2010) tarafından yapılan çalışmada, 2000-2007 yılları arasında Borsa İstanbul'da (BİST'de) süreklilik riski yaşayan işletmelerin denetçi raporları incelenmiştir. Çalışma sonuçları, işletmelerin süreklilik riski taşımalarına rağmen denetçilerin raporlarında olumlu görüş verdiklerini bulmuştur. Yaşar (2017) ise BİST sınai endeksinde yer alan işletmelerin 2011-2015 yılları arasındaki verilerini kullanarak yaptığı Lojistik Regresyon analizinde, işletmenin sürekliliği ile denetçi görüşü arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur. Araştırma, işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlikler dışında, denetçi görüşlerinin tahmininde etkili olan değişkenlerin önceki denetçi görüşleri ve denetim raporunun gecikmesi olduğunu ortaya koymuştur.

Benzer bir çalışma yine Senal ve Erkan (2019) tarafından yapılmıştır. Çalışmada, 2009-2017 yılları arasında BİST'de imalat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin süreklilik tahminleri ile denetçi görüşleri arasındaki ilişki Altman Z skoru modeli kullanılarak incelenmiştir. Araştırma bulguları, işletmenin sürekliliği tahmin modeli ile denetçi görüşleri arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğunu göstermiştir. Buna göre, modelde süreklilikle ilgili risklerin tespit edilmesi durumunda denetçilerin genellikle şartlı görüş verdikleri veya açıklama paragrafları ekleyerek olumlu görüş bildirdikleri gözlemlenmiştir. Güneş ve arkadaşları (2023) tarafından, yakın zamanda yapılan çalışmada, 6 Şubat 2023 Türkiye depremi sonrası, deprem bölgesindeki işletmeler ve sektörler üzerinde bir analiz yapılmıştır. İşletmelerin sürekliliği ile denetçi görüşleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre, deprem sonrası işletmelerde meydana gelen finansal başarısızlık, küçük denetim firmaları tarafından denetlenmeleri, aktif kârlılık ve alacak devir hızının düşük olması durumunda işletmenin sürekliliği ile denetçi görüşü arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Bu çalışmada, işletmenin sürekliliği tahmini ile denetçi görüşü arasındaki ilişkiyi analiz etmek için geleneksel iflas tahmin yöntemleri olan Altman Z, Ohlson ve Zmijewski skor test değişkenleri olarak kullanılmıştır. Ayrıca geleneksel bir rasyo olan kaldıraç oranı da test değişkeni olarak çalışmaya dahil edilmiştir. Ulusal yazındaki diğer çalışmalarda (ör. Yaşar, 2017; Senal ve Erkan, 2019; Uzay ve Tanç, 2010; Güneş vd., 2023) tek tek ele alınan sürekliliğe ilişkin göstergeler, bu çalışmada farklı bir şekilde topluca ele alınmıştır. Çalışmada, işletmenin sürekliliğini gösteren test değişkenleri; Altman Z-skor, Ohlson skor, Zmijewski skor ve kaldıraç oranı ile denetçi görüşü arasında bir ilişki olması beklenmektedir. Ayrıca, bu çalışma diğer çalışmalardan farklı olarak denetçilere ilişkin özellikleri (eğitim durumu, lisans alanı, cinsiyet, ruhsat çeşidi gibi) de kontrol etmektedir. Gallizo ve Saladríguez

(2016), Chan (2016), Grice (2000) gibi yazarların bulgularından yola çıkarak, araştırmada test edilen hipotez şu şekildedir:

H₁: İşletmenin sürekliliği ile olumlu görüş dışında verilen denetçi görüşü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Araştırmanın tasarımı

Araştırmanın örneklemi

Çalışmada 2018-2022 yılları arasında, Borsa İstanbul'da imalat sektöründe faaliyet gösteren firmalar incelenmiştir. İşletmenin sürekliliğinin denetçi görüşü üzerine etkisi incelenirken kullanılan toplam gözlem sayısı 713 şirket-yıl gözlemden oluşmaktadır. Bu çerçevede, işletmenin sürekliliği ile denetçi görüşü arasındaki ilişki Lojistik Regresyon yöntemiyle test edilmiştir. Geçmişte yapılmış birçok çalışmada da Lojistik Regresyon yöntemi kullanılmıştır (Geiger, Raghunandan ve Rama 2005; Defond vd., 2002; Stanley, Zoort ve Taylor 2009; Read ve Yezegel, 2018; Gallizo ve Saladríguez, 2016).

Çalışmada öncelikle araştırmanın modeli oluşturulmuş ve analizde kullanılacak bağımlı, test ve kontrol değişkenleri belirlenmiştir. Bağımlı değişken olarak, olumlu dışındaki denetçi görüşü (*OlumluDışındakiler*) alınmıştır. İşletmenin sürekliliğini ölçmek amacıyla Ohlson (*Ohlson*), Zmijewski (*Zmijewski*) ve Altman Z skor (*AltmanZ*) modellerinin genel endeks değerleri ile kaldırıcı oranı (*Kaldırıcı*) test değişkenleri olarak analize dahil edilmiştir. Kontrol değişkenleri ise aktif büyüme (*AktifBüyüme*), aktif kârlılık (*AktifKarlılık*), aktif toplamı (*LnAktifToplamı*), piyasa değerinin defter değerine oranı (*Pddd*), kurumsal sahiplik (*KurumsalSahiplik*) ve firma yaşı (*LnYaş*) gibi göstergeler yer almaktadır. Finansal olmayan değişkenler ise, denetim firmasının büyük denetim firması olup olmadığı (*Big4*), denetçinin cinsiyeti (*DenetçiCinsiyet*), denetçinin yüksek lisans mezunu olup olmadığı (*DenetçiYüksek*), denetçinin işletme mezunu olup olmadığı (*DenetçiLisansİşletme*) ve denetçinin yeminli mali müşavir (*DenetçiYMM*) unvanına sahip olup olmadığını gösteren faktörlerden oluşmaktadır.

Çalışmada kullanılan denetçi görüşlerine ilişkin veriler Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP) üzerinden firmaların bağımsız denetim raporlarından elde edilmiştir. Bu çalışmada kullanılan Ohlson, Zmijewski ve Altman Z skor genel endeks değerleri ile kaldırıcı oranının hesaplanmasında gerekli olan ve modelde kullanılan diğer finansal oranlara ilişkin veriler Finnet Mali Analiz veri tabanından sağlanmıştır. Çalışmada kullanılan diğer kontrol değişkenlerinden kurumsal sahiplik oranı, Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) verilerinden, firmanın yaşı ise şirketlerin faaliyet raporlarından elde edilmiştir.

Denetim firması ve denetçilerle ilgili kontrol değişkenlerine ait bilgilere ulaşmak için öncelikle firmaların bağımsız denetim raporları incelenmiş, buradan denetim firmaları ve denetçi isimleri belirlenmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda, denetçi özgeçmişlerine ulaşarak veriler toplanmıştır. Denetçi özgeçmişlerinden temin edilemeyen bilgiler, LinkedIn platformunda denetçilerin profilleri incelenerek elde edilmiştir. Aşağıda araştırma modeli yer almaktadır.

Araştırmanın modelleri

Çalışmada, işletmenin sürekliliği ile denetçi görüşü arasındaki ilişkiyi ölçmek için her bir test değişkeni, bağımlı değişkenle ayrı ayrı regresyona tabi tutulmuştur. Her modelde aynı kontrol değişkeni kullanılmak üzere aşağıdaki modelden farklı risk skorları kullanılmak üzere dört ayrı model oluşturulmuştur.

OlumluDışındakiler_{it} = $\beta_0 + \beta_1 \text{Ohlson}_{it}$ (veya $\beta_1 \text{Zmijewski}_{it}$, $\beta_1 \text{AltmanZ}_{it}$, $\beta_1 \text{Kaldırıcı}_{it}$) + $\beta_2 \text{AktifBüyüme}_{it} + \beta_3 \text{AktifKarlılık}_{it} + \beta_4 \text{LnAktifToplamı}_{it} + \beta_5 \text{pddd}_{it} + \beta_6 \text{KurumsalSahiplik}_{it} + \beta_7 \text{LnYaş}_{it} + \beta_8 \text{Big4}_{it} + \beta_9 \text{DenetçiCinsiyet}_{it} + \beta_{10} \text{DenetçiYüksek}_{it} + \beta_{11} \text{DenetçiLisansİşletme}_{it} + \beta_{12} \text{DenetçiYMM}_{it}$) + hata terimi

Modellerde kullanılan değişkenler ve ölçümü aşağıda Tablo 1'de açıklanmıştır.

Tablo 1: Modelde Kullanılan Bağımlı, Test, Kontrol Değişkenleri ve Ölçümü

Değişkenler	Ölçüm
Bağımlı Değişken	
OlumluDışındakiler	İşletmenin denetçi raporunda, olumsuz görüş, şartlı görüş ve görüş bildirmekten kaçınma şeklinde görüşlerin yer alması durumunda (1), aksi halde (0) değeri verilmiştir.
Test Değişkenleri	
Ohlson	Genel endeks değeri 0,38'den büyük ise işletme finansal açıdan başarısız sayılmakta, Genel endeks değeri 0,38'den küçük ise işletme finansal açıdan başarılı sayılmaktadır.
Zmijewski	Genel endeks değeri 0'dan büyük ise işletme finansal açıdan başarısız sayılmakta, Genel endeks değeri 0'dan küçük ise işletme başarılı sayılmaktadır.
AltmanZ	Genel endeks değeri 2,99'dan büyük ya da eşit ise işletme başarılı sayılmakta, Genel endeks değeri 1,81'küçük ise işletme başarısız sayılmakta, Genel endeks değeri 1,81 ve 2,99 arasında ise işletme gri bölgede, kararsız kalan işletmedir.
Kaldıraç	Toplam Borçlar / Toplam Aktifler
Kontrol Değişkenleri	
AktifBüyüme	Aktiflerde yıllık değişim: (Dönem Sonu Aktifler - Dönem Başı Aktifler) / (Dönem Başı Aktifler* 100)
AktifKarlılık	Net Kar / Toplam Varlıklar
LnAktifToplamı	Aktiflerin logaritmik toplamı
Pddd	Hisselerin Piyasa Değeri / Öz Sermayenin Defter Değeri
KurumsalSahiplik	Kurumların sahip olduğu tedavüldeki adi hisse senetlerinin oranı
LnYaş	Firmanın yaşının logaritmik toplamı
Big4	İşletme dört büyük denetim şirketinden (Deloitte, Kpmg, Pwc, Ernst & Young) biri ile denetlenmiş ise (1), değil ise (0) değeri verilmiştir.
DenetçiCinsiyet	Denetçi kadın ise (1), değil ise (0) değeri verilmiştir.
DenetçiYüksek	Denetçi yüksek lisans yapmış ise (1), aksi durumda (0) değeri verilmiştir.
DenetçiLisansİşletme	Denetçi lisansını işletme bölümünde yapmış ise (1), aksi durumda (0) değeri verilmiştir.
DenetçiYMM	Denetçi yeminli mali müşavir ise (1), aksi halde (0) değeri verilmiştir.

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmanın sonuçları

Aşağıda değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistik, korelasyon tablosu ve regresyon sonuçları yer almaktadır.

Değişkenlere ait tanımlayıcı istatistik

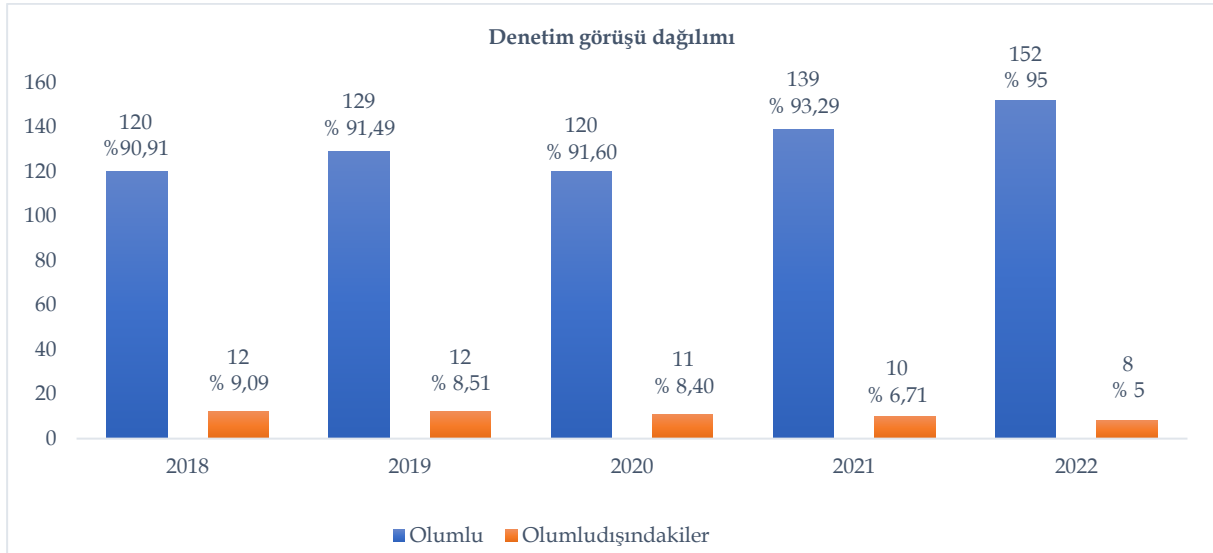
Çalışmada kullanılan bağımlı, test ve kontrol değişkenlerine ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 2'de sunulmaktadır. Bu tabloda, gözlem sayısı, ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerler yer almaktadır.

Tablo 2: Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistik

Değişkenler	Gözlem	Ortalama	S. Sapma	Minimum	Maksimum
OlumluDışındakiler	713	0,074	0,262	0	1
Ohlson	713	-7,044	1,584	-11,14	-2,025
Zmijewski	713	-1,545	1,450	-5,754	2,656
AltmanZ	713	1,326	1,001	-0,028	11,01
Kaldıraç	713	0,543	0,207	0,047	0,991
AktifBüyüme	713	0,467	0,446	-0,465	2,928
AktifKarlılık	713	0,078	0,115	-0,519	0,516
LnAktifToplamı	713	20,642	1,819	16,43	25,88
Pddd	713	0,059	0,168	0,002	3,180
KurumsalSahiplik	713	0,322	0,297	0	0,980
LnYaş	713	3,684	0,439	1,609	4,357
Yaş	713	43,028	14,50	5	78
Big4	713	0,498	0,500	0	1
DenetçiCinsiyet	713	0,097	0,296	0	1
DenetçiYüksek	713	0,151	0,359	0	1
DenetçiLisansİşletme	713	0,484	0,500	0	1
DenetçiYMM	713	0,209	0,407	0	1

Tablo 2'ye göre işletmelerin finansal tablolarına ortalama %7,4 (0,074) oranında olumlu görüş dışında (olumsuz, şartlı, görüş bildirmekten kaçınma) görüş almıştır. Bu değer minimum 0 iken maksimum 1

olduğu gözlemlenmiştir. (Olumlu Dışındakiler). Aşağıda yıllara göre denetçi görüş türlerinin dağılımı grafik halinde verilmiştir.

Grafik 1: 2018-2022 Yıllarına İlişkin Olumlu ve Olumlu Görüş Dışında Denetçi Görüş Türlerinin Yıllar İtibariyle Dağılımı

Not: Grafik sonuçları araştırma bulgularından elde edilmiştir.

Grafik 1’de görüldüğü üzere, veri setimizde kullandığımız imalat firmalarının bağımsız denetim raporlarına göre 2018 yılında 12 (%9,09); 2019 yılında 12 (%8,51); 2020 yılında 11 (%8,40); 2021 yılında 10 (%6,71); 2022 yılında 8 (%5) olmak üzere olumlu görüş dışında denetçi görüşü alınmıştır.

Çalışmada test değişkenlerinden biri olan Ohlson skoru için genel örneklem ortalaması -7,044 olarak hesaplanmıştır. Bu değer, Gürol ve Özparlak (2022) tarafından hesaplanan 0,58’lik ortalama ile karşılaştırıldığında oldukça düşüktür. Zmijewski skoruna ilişkin genel ortalama ise -1,545’tir. Bu sonuç, Gürol ve Özparlak (2022) çalışmasında yer alan -1,32’lik ortalama ile yakın değerde iken, Ertugay, Gülcencer ve Aydoğan (2021) çalışmalarından elde edilen -3,011’lik ortalamaya kıyasla daha yüksek bir düzeydedir. Altman Z skoru açısından bakıldığında, çalışmamızda hesaplanan ortalama 1,326’dır. Bu değer, Çelik (2018), Tanç, Çardak ve Canlitepe (2022), Mirgen (2025) ile Gürol ve Özparlak (2022) çalışmalarında elde edilen ortalamalara kıyasla daha düşüktür. Söz konusu farklılıklar, kullanılan örneklem büyüklüğü, incelenen sektörler, analiz dönemleri ve yıllara bağlı olarak ortaya çıkmış olabilir. Diğer taraftan, çalışmada elde edilen kaldırma oranı ortalaması 0,543 olarak belirlenmiştir. Bu oran, Akpınar ve Akpınar (2017) çalışmasında belirlenen 0,443’lük ortalama ile benzerlik göstermekte olup, her iki çalışmada da firmaların borçlanma düzeylerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Korelasyon katsayıları tablosu

Aşağıda değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü ve gücünü gösteren Pearson Korelasyon Katsayıları sonuçları yer almaktadır. Korelasyon katsayıları ile modelde çoklu doğrusallık olup olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 3: Pearson Korelasyon Katsayıları Tablosu

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
(1)	1															
(2)	0,099***	1														
(3)	0,061	0,830***	1													
(4)	-0,080**	-0,198***	-0,333***	1												
(5)	0,048	0,797***	0,952***	-0,219***	1											
(6)	-0,062*	-0,142***	-0,075**	0,090**	0,037	1										
(7)	-0,099***	-0,242***	-0,429***	0,320***	-0,330***	0,041	1									
(8)	-0,161***	-0,252***	0,122***	-0,081**	0,200***	0,214***	0,02	1								
(9)	0,008	0,151***	0,115***	0,363***	0,147***	0,123***	-0,041	-0,047	1							
(10)	-0,158***	-0,155***	-0,007	0,042	0,034	-0,066*	0,127***	0,524***	0,006	1						
(11)	0,052	-0,106***	0,038	0,009	0,087**	-0,06	0,033	0,407***	0,065*	0,339***	1					
(12)	-0,186***	0,019	0,148***	-0,004	0,198***	-0,067*	0,092**	0,478***	0,071*	0,502***	0,447***	1				
(13)	0,015	0,021	0,027	0,134***	0,037	-0,028	0,095**	0,075**	0,064*	0,143***	0,155***	0,139***	1			
(14)	0,014	0,023	-0,02	0,014	-0,018	0,058	-0,025	-0,049	-0,021	-0,117***	-0,073*	-0,280***	-0,085**	1		
(15)	-0,092**	0,078**	0,130***	0,001	0,115***	0,044	-0,068*	0,131***	0	0,095**	0,109***	-0,009	0,024	0,178***	1	
(16)	0,144***	0,015	-0,059	0,066*	-0,086**	-0,042	-0,028	-0,309***	-0,034	-0,208***	-0,244***	-0,512***	-0,122***	0,139***	-0,111***	1

Not: Değişkenler; 1: OlumluDışındakiler, 2: Ohlson, 3: Zmijewski, 4: AltmanZ, 5: Kaldıraç, 6: AktifBüyüme, 7: AktifKarlılık, 8: lnAktifToplamı, 9: pddd, 10: KurumsalSahiplik, 11: lnYaş, 12: Big4, 13: DenetçiCinsiyet, 14: DenetçiYüksek, 15: DenetçiLisansİşletme, 16: DenetçiYMM

Not: *p<0,10, **p<0,05, ***p<0,01

Tablo 3’de yer alan korelasyon kat sayılarından, test değişkenleri (Ohlson, Zmijewski, AltmanZ ve Kaldıraç) arasında yüksek derecede ilişkiye rastlanmıştır. Modelde birbirini temsil eden ve yüksek derecede korelasyon bulunan test değişkenleri aynı modelde birlikte yer almayacağından ve ayrı ayrı modeller oluşturularak çalıştırılacağı için analiz sonuçlarına etki etmemektedir. Ayrıca, Lojistik Regresyon analiz sonuçlarında her model için VIF (Variance Inflation Factor) değerleri hesaplanmış olup, bu değerlerin 10’un altında olması, değişkenler arasında çoklu doğrusallık sorununun olmadığını göstermektedir.

İşletmenin sürekliliği ve denetçi görüşlerine ilişkin Lojistik Regresyon sonuçları

Araştırmada kullanılan analiz yönteminin seçiminde, değişkenlerin özellikleri göz önünde bulundurulmuştur. Bağımlı değişkenin kategorik yapıda olması ve verilerin normal dağıldığı varsayımı altında Lojistik Regresyon analizi tercih edilmiştir².

Aşağıda Tablo 4’de işletmenin sürekliliği ve olumlu görüş dışındaki görüşlere ilişkin Lojistik Regresyon sonuçları Model 1, Model 2, Model 3 ve Model 4 şeklinde yer almaktadır.

Tablo 4: Olumlu Görüş Dışında Denetçi Görüşlerine İlişkin Lojistik Regresyon Sonuçları

	(Model 1)	(Model 2)	(Model 3)	(Model 4)
Değişkenler	OlumluDışındakiler	OlumluDışındakiler	OlumluDışındakiler	OlumluDışındakiler
Ohlson	0,250**			
	-0,109			
Zmijewski		0,242*		
		-0,128		
AltmanZ			-0,440*	
			-0,266	
Kaldıraç				1,904**
				-0,856
AktifBüyüme	-0,001	0,011	-0,056	-0,045
	-0,454	-0,45	-0,457	-0,452
AktifKarlılık	-2,793*	-2,014	-2,092	-2,174
	-1,506	-1,606	-1,86	-1,556
LnAktifToplamı	-0,279**	-0,369***	-0,343**	-0,386***
	-0,142	-0,143	-0,142	-0,145
Ppdd	-0,002	-0,002	0,007	-0,003
	-0,013	-0,013	-0,008	-0,013
KurumsalSahiplik	-1,324	-1,246	-1,388*	-1,233
	-0,842	-0,845	-0,843	-0,843
LnYas	2,999***	2,915***	2,771***	2,956***
	-0,649	-0,639	-0,624	-0,649
Big4	-1,957***	-1,895***	-1,686***	-1,945***
	-0,496	-0,493	-0,482	-0,495
DenetçiCinsiyet	0,515	0,518	0,592	0,525
	-0,527	-0,53	-0,538	-0,53
DenetçiYüksek	-0,25	-0,153	-0,0985	-0,186
	-0,447	-0,442	-0,44	-0,444
DenetçiLisansİşletme	-0,960***	-0,976***	-0,865**	-0,984***
	-0,346	-0,347	-0,345	-0,349
DenetçiYMM	0,407	0,357	0,45	0,357
	-0,373	-0,372	-0,376	-0,373
Yıl Kontrol	Evet	Evet	Evet	Evet
Constant	-4,692*	-4,077	-4,064	-5,197*
	-2,760	-2,778	-2,818	-2,781
Pseudo R2	0,22	0,22	0,22	0,22
Chi2	86,78***	85,03***	84,64***	86,47***
Max VIF (Mean VIF)	2,26 (1,64)	2,24 (1,67)	2,18 (1,67)	2,25 (1,64)
Gözlem	713	713	713	713

Not: *p<0,10, **p<0,05, ***p<0,01; Standard hatalar parantez içindedir.

Tablo 4’te işletmenin sürekliliği ve olumlu görüş dışındaki denetçi görüşlerini etkileyen faktörlere ilişkin Lojistik Regresyon sonuçları sunulmaktadır.

² Bu çalışmada, Lojistik Regresyon, verilerin normal dağıldığı varsayımı altında kullanılmıştır. Verilerin normal dağılmadığı varsayımı altında ise Probit yöntemi kullanılmıştır ve sonuçlar Ek-1’de verilmiştir. Buna göre; Probit yöntem analiz sonuçları Lojistik Regresyon sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Model 1’de Ohlson skoru pozitif ve anlamlıdır (0,250; $p<0,05$). Bu sonuç, finansal sıkıntı göstergesi arttıkça işletmenin olumlu görüş dışında bir denetçi görüşü alma olasılığının yükseldiğini göstermektedir.

Model 2’de Zmijewski skorunun katsayısı pozitif ve anlamlıdır (0,242; $p<0,10$). Buna göre, işletmenin finansal başarısızlık riski yükseldikçe olumlu görüş dışı denetçi görüşü alma ihtimali artmaktadır.

Model 3’te Altman Z skoru negatif ve anlamlı bulunmuştur (-0,440; $p<0,10$). Altman Z skorunun düşmesi, yani finansal başarısızlık riskinin artması, olumlu görüş dışında bir denetçi görüşü alma olasılığını yükseltmektedir.

Model 4’te kaldıraç oranı pozitif ve anlamlıdır (1,904; $p<0,05$). Bu bulgu, borçluluğu yüksek firmaların denetçiler tarafından olumlu görüş dışındaki görüşlerle değerlendirilme olasılığının daha fazla olduğunu göstermektedir. Ayrıca, kaldıraç oranı dört model arasında en yüksek katsayıya sahip olan test değişkenidir. Elde edilen bu sonuç literatürde bulunan birçok çalışma ile paralellik göstermektedir (ör. Dopuch, Holthausen ve Leftwich 1988; Yaşar, 2017; Habib, 2013).

Tablo 4’teki bulgulara göre, olumlu denetçi görüşü dışındaki denetçi görüşleriyle anlamlı ilişki gösteren dört kontrol değişkeni tespit edilmiştir. Bu değişkenlerden; aktif toplamı (*LnAktifToplamı*), firmanın büyük denetim firması tarafından denetlenmesi (*Big4*) ve denetçinin lisansının işletme olması (*DenetçiLisansİşletme*) kontrol değişkenleri ile firmanın finansal tablolarına olumlu denetçi görüşü dışında görüş alma olasılığı arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna karşılık, firma yaşı (*LnYaş*) değişkeniyle olumlu denetçi görüşü dışında görüş alma olasılığı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir.

Analiz sonuçları, denetçilerin, firmaların finansal tabloları üzerinde görüş oluştururken, süreklilik riski taşıyan işletmeler için çoğunlukla olumlu görüş dışında bir denetçi görüşü bildirme eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır. Senal ve Erkan (2019), Yee (2018) ile Ryu ve Roh (2007) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda da süreklilik riski ölçümünde Altman Z skoru kullanılmış ve elde edilen bulgular araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir. Chan (2016) ise çalışmasında hem Altman Z skoru hem de Ohlson skorunu kullanmış ve Altman Z skorunun, Ohlson skora kıyasla denetçi görüşleri ile daha anlamlı bir ilişkiye sahip olduğunu göstermiştir. Ancak, Gallizo ve Saladríguez (2016) tarafından yapılan çalışmada yalnızca Altman Z skoru kullanılmış ve elde edilen sonuçlar, bu araştırmanın bulguları ile farklılık göstermektedir.

Denetçi görüşleri ve işletmenin sürekliliğine ilişkin Araç Değişkenli Probit model (Instrumental Variables Probit-IVP) sonuçları

Çalışmada ilk olarak, işletmenin sürekliliği ile denetçi görüşleri arasındaki ilişki Lojistik Regresyon analizi ile ölçülmüştür. Lojistik Regresyon sonuçlarına göre, işletmenin süreklilik riski arttıkça denetçinin olumlu görüş dışında görüş alma olasılığı da artmaktadır. Bu bölümde tersine nedensellik sorunu varsayımı altında Araç Değişkenli Probit modeli kullanılmıştır. IVP modelinde, Ohlson skor, Zmijewski skor, AltmanZ skor ve Kaldıraç oranı bağımlı değişken olarak kullanılmış ve olumlu görüş dışında denetçi görüşü ise test değişkeni olarak kullanılmıştır. Modelde araç değişkenleri olarak, işletmelerin kurumsal sahiplik oranı³, işletmenin yönetim kurullarında kadın yönetim kurulu üyesi olup olmadığı⁴ ve işletmenin yönetim kurulu üye sayısı büyüklüğünün medyan değeri bulunarak⁵ test edilmiştir.

Aşağıda Tablo 5’de IVP model ile olumlu görüş dışındaki denetçi görüşlerinin sürekliliğe olan etkisini ölçmek için oluşturulan Model 1, Model 2, Model 3 ve Model 4 sonuçları yer almaktadır.

³ Çalışmada kullanılan araç değişkenlerinden kurumsal sahiplik oranı Merkezi Kayıt Kuruluşundan, işletmelerin kadın yönetici ve yönetim kurulu üye sayıları ise işletmelerin faaliyet raporlarından elde edilmiştir.

⁴ Kadın yönetici var ise 1 değeri, aksi halde 0 değeri verilmiştir.

⁵ Medyan=7; medyan değerinden büyük yönetim kurulu üye sayısına sahip işletmeler 1 değerini almakta, aksi halde 0 değerini almaktadır.

Tablo 5: Olumlu Görüş Dışında Denetçi Görüşlerine İlişkin IVP Model Sonuçları

Değişkenler	OlumluDışındakiler (Model 1)	OlumluDışındakiler (Model 2)	OlumluDışındakiler (Model 3)	OlumluDışındakiler (Model 4)
Ohlson	0,615*** (0,187)			
Zmijewski		0,609** (0,278)		
AltmanZ			-0,263 (0,829)	
Kaldıraç				4,406** (1,731)
AktifBüyüme	-0,027	-0,042	-0,086	-0,174
AktifKarlılık	-0,175	-0,193	-0,24	-0,188
LnAktifToplamı	0,858	2,147	-0,876	1,570
	-1,371	-2,172	-2,687	-1,765
Ppdd	-0,012	-0,250***	-0,177	-0,253***
	-0,101	-0,06	-0,109	-0,059
KurumsalSahiplik	-0,009	-0,007	0,004	-0,008
	-0,005	-0,006	-0,016	-0,006
LnYas	-0,139	-0,152	-0,781	-0,157
	-0,533	-0,588	-0,516	-0,571
Big4	1,230**	1,333***	1,457***	1,219**
	-0,511	-0,45	-0,326	-0,522
DenetçiCinsiyet	-1,062***	-1,036***	-0,866***	-1,069***
	-0,242	-0,223	-0,247	-0,232
DenetçiYüksek	0,0235	0,075	0,31	0,077
	-0,253	-0,273	-0,407	-0,266
DenetçiYMM	-0,183	-0,055	-0,068	-0,093
	-0,175	-0,193	-0,238	-0,186
DenetçiYMM	-0,518***	-0,544***	-0,423**	-0,492***
	-0,161	-0,156	-0,193	-0,17
Yıl Kontrol	0,06	0,02	0,241	-0,001
	-0,183	-0,206	-0,255	-0,206
Constant	Evet	Evet	Evet	Evet
	-0,536	0,187	-2,283	-2,379*
	-1,723	-2,215	-2,578	-1,361
Wald Chi2	215,80***	138,75***	57,40***	162,77***
Wald test of exogeneity (p değeri)	0,1731	0,2311	0,9408	0,2225
Gözlem	713	713	713	713

Not: *p<0,10, **p<0,05, ***p<0,01; Standard hatalar parantez içindedir.

Tablo 5'te sunulan IVP modeline ilişkin sonuçlar, Wald exogeneity testinin anlamsız çıkması nedeniyle modelde ters nedensellik bulunmadığını ve araç değişken yaklaşımının geçerli olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, işletmelerin olumlu görüş dışındaki denetçi görüşü almalarının, süreklilik durumlarını etkilemediğini ortaya koymaktadır.

IVP modelinden elde edilen katsayılar genel olarak Lojistik Regresyon analizindeki sonuçlarla uyumludur. Ohlson ve Zmijewski skorları pozitif ve anlamlı bulunmuş; Altman Z skorunun katsayısı ise negatif olmakla birlikte istatistiksel olarak anlamlı değildir. Ayrıca, kaldıraç oranı %5 önemlilik düzeyinde anlamlı olup, diğer değişkenlere kıyasla en yüksek katsayıya sahiptir.

Big4 tarafından denetlenen ve denetlenmeyen firmalara ilişkin Lojistik Regresyon sonuçlar

Aşağıda görüldüğü üzere, çalışmada kullanılan örneklem; Big4 tarafından denetlenmeyen ve Big4 tarafından denetlenen firmalar olarak ikiye ayrılmıştır. Buna göre; Tablo 6'da olumlu görüş dışındaki denetçi görüşüne ilişkin analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 6: Big4 Tarafından Denetlenen ve Denetlenmeyen Firmalara İlişkin Lojistik Regresyon Sonuçları

Big4=0					Big4=1			
	(Model 1)	(Model 2)	(Model 3)	(Model 4)	(Model 1)	(Model 2)	(Model 3)	(Model 4)
Değişkenler	OlumluDışındakiler	OlumluDışındakiler	OlumluDışındakiler	OlumluDışındakiler	OlumluDışındakiler	OlumluDışındakiler	OlumluDışındakiler	OlumluDışındakiler
Ohlson	0,358***				-0,189			
	(0,124)				(0,322)			
Zmijewski		0,364**				-0,103		
		(0,148)				(0,318)		
AltmanZ			-0,647*				-0,437	
			(0,374)				(0,765)	
Kaldıraç				2,504***				-0,395
				(0,970)				(2,375)
Yıl Kontrol	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Kontrol Değişkenleri	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Constant	-4,903	-3,950	-4,349	-5,360*	-22,06**	-21,52**	-18,57*	-20,73**
	(3,101)	(3,113)	(3,112)	(3,125)	(10,58)	(10,65)	(10,32)	(10,16)
Pseudo R ²	0,186	0,176	0,168	0,179	0,351	0,348	0,351	0,347
Gözlem	358	358	358	358	337	337	337	337

Not: *p<0,10, **p<0,05, ***p<0,01; Standard hatalar parantez içindedir.

Big4 Olmayan (Big4=0) ve Big4 Olan (Big4=1)

Tablo 6’da denetim firmaları iki ayrı grup halinde ele alınmıştır. İlk olarak, büyük denetim firmaları tarafından denetlenmeyen işletmeler (Big4=0) için model ayrı olarak çalıştırılmıştır. Daha sonra, büyük denetim firmaları tarafından denetlenen işletmeler (Big4=1) için model yeniden analiz edilmiştir. İşletmelerin süreklilik ve olumlu görüş dışındaki denetçi görüşlerine ilişkin Lojistik Regresyon sonuçlarına göre Big4 tarafından denetlenmeyen firmaların regresyon sonuçları ana sonuçlar (Tablo 4’e bkz.) ile paralellik göstermektedir. Bu durumda, Big4 tarafından denetlenmeyen firmalarda işletmenin süreklilik riski (Ohlson skor, Zmijewski skor, Altman skor ve kaldıraç oranı) arttıkça, işletmenin finansal tablolarına olumlu görüş dışında görüş alma olasılıkları artmaktadır. Ancak, Big4 tarafından denetlenen firmaların analiz sonuçlarına göre süreklilik ve denetçi görüşleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu durum, büyük denetim firmalarının finansal tabloları denetlerken işletmenin sürekliliğinin yanı sıra kar yönetimi veya finansal tablolarda olası manipülasyon gibi diğer faktörleri de göz önünde bulundurdıkları anlamına gelebilir. Ancak, bu çalışmada yalnızca firmaların sürekliliğinin tehlikeye girip girmediği hususu dikkate alınmış ve analizler bu çerçevede gerçekleştirilmiştir.

Sonuç ve değerlendirmeler

Bu çalışma, 2018-2022 yılları arasında Borsa İstanbul’da imalat sektöründe faaliyet gösteren firmaların işletmenin sürekliliği ile denetçi görüşleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın analizinde Lojistik Regresyon yöntemi kullanılmış ve sonuçlar Probit ve Araç Değişkenli Probit modeli ile desteklenmiştir. Çalışmanın amacına uygun olarak, denetim firmaları, büyüklüklerine göre gruplandırılarak ek analizler yapılmıştır.

Lojistik Regresyon ve Probit analizleriyle elde edilen bulgular, denetçilerin finansal sıkıntıya işaret eden göstergeleri dikkate alarak olumlu görüş dışındaki görüşleri verme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Özellikle Ohlson, Zmijewski ve Altman Z skorları ile kaldıraç oranı ve denetim görüşleri arasında, beklentimiz doğrultusunda anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgular, çalışmanın temel hipotezini desteklemekte ve işletmenin sürekliliği ile olumlu denetçi görüşü dışında verilen denetçi görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, geleneksel iflas modellerinin işletmenin sürekliliğine yönelik tahminleri, denetçilerin verdikleri görüşleri doğruladığını göstermektedir. Bu durum, denetçilerin işletmenin finansal zorluklarını tespit ederek bunları denetim görüşüne yansıttığını ve aynı zamanda geleneksel iflas modellerinin denetim sürecinde destekleyici bir araç olarak kullanılabilirliğini de teyit etmektedir.

Araç Değişkenli Probit modeliyle yapılan analizler, tersine nedensellik probleminin olmadığını göstermektedir. Analiz sonuçlarına göre, denetçi görüşlerinin işletmenin sürekliliği üzerinde nedensel bir etkisi olmadığını, aksine denetçi görüşlerinin işletmenin süreklilik riski göz önüne alınarak şekillendiği sonucuna ulaşılmıştır. Bulgular, Lojistik Regresyon ve Probit sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Çalışmada, denetim firmalarının büyüklüğü göz önüne alındığında, denetçi görüşü üzerinde farklı etkiler doğurduğudur. Küçük denetim firmalarının, süreklilik riskini öncelikli kriter olarak ele aldıklarını ve olumlu görüş dışında görüş verdikleri tespit edilmiştir. Ancak büyük denetim firmaları tarafından denetlenen şirketlerde, süreklilik riski ile denetçi görüşü arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmemiştir. Bu durum, büyük denetim firmalarının denetim sürecinde yalnızca süreklilik riskini tek kriter olarak görmeyip, aynı zamanda kar yönetimi, finansal tablo manipülasyonu gibi diğer önemli risk göstergelerini de dikkate alma eğiliminde olmalarıyla açıklanabilir.

Bu bağlamda çalışma, Türkiye literatüründe, denetçi görüşleri ile süreklilik göstergeleri arasındaki ilişkiyi test eden az sayıdaki ampirik çalışmadan biridir. Literatürde aynı modelde nadiren birlikte ele alınan Altman, Ohlson ve Zmijewski skorları ile kaldıraç oranı süreklilik ölçütü olarak kullanılmış ve denetçi özelliklerine dair değişkenler de modele dahil edilerek özgün bir yaklaşım benimsenmiştir. Ayrıca, çalışmanın literatüre diğer bir katkısı ise önceki çalışmalarda göz ardı edilen olası tersine nedensellik problemi bu çalışmada dikkate alınmış, Araç Değişkenli Probit yöntemi kullanılarak bu boşluk giderilmiştir. Çalışmanın bir diğer önemli katkısı, işletmenin sürekliliği ve denetçi görüşü arasındaki ilişki incelenirken, denetim firmalarının büyüklüğüne göre denetçi görüşlerinin farklılık gösterdiğini ortaya koymuş olmasıdır.

Bununla birlikte, çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırma yalnızca imalat sektöründeki firmaları kapsamakla birlikte 2018–2022 dönemine odaklanmıştır. Bu durum, elde edilen bulguların tüm sektörleri ve farklı dönemleri temsil etme gücünü sınırlamaktadır. Ayrıca, araştırma sürecinde veri setinin oluşturulması önemli ölçüde zaman almıştır. Özellikle denetçi görüşleri, denetçiye ilişkin

niteliksel özellikler ve bazı finansal oranlara dair bilgiler, işletmelerin resmi internet sitelerinden manuel olarak toplanmıştır.

Gelecekte yapılacak araştırmalarda, işletmenin sürekliliği ile denetçi görüşü arasındaki ilişkinin daha kapsamlı biçimde analiz edilebilmesi için farklı sektörleri kapsayan daha geniş örneklemelerle ve uzun dönemli veri setleriyle çalışılması önerilmektedir. Ayrıca, finansal risk faktörleri dışında (kurumsal yönetim, makro ekonomik faktörler gibi) faktörlerin süreklilik analizine dahil edilmesi gelecekteki çalışmalara önemli katkılar sunabilir.

Son olarak, işletmenin sürekliliğine ilişkin mevcut denetim standartları (örneğin BDS 570) genel bir değerlendirme çerçevesi sunmakla birlikte, uygulamada ölçülebilir ve somut kriterlerin eksikliği nedeniyle denetçi yorumlarını subjektif hâle getirebilmektedir. Denetim süreçlerinin daha şeffaf, tutarlı ve karşılaştırılabilir olabilmesi için bu standartların yeniden gözden geçirilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Hakem Değerlendirmesi / Peer-review:

Dış bağımsız

Externally peer-reviewed

Çıkar Çatışması / Conflict of interests:

Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

The authors have no conflict of interest to declare.

Finansal Destek / Grant Support:

Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

The authors declared that this study has received no financial support.

Yazar Katkıları / Author Contributions:

Fikir/Kavram/Tasarım - *Idea/Concept/ Design*: G.B., M.O., G.Ü., Veri Toplama ve/veya İşleme - *Data Collection and/or Processing*: G.B., M.O., G.Ü., Analiz ve/veya Yorum - *Analysis and/or Interpretation*: G.B., M.O., G.Ü., Kaynak Taraması - *Literature Review*: G.B., M.O., G.Ü., Makalenin Yazımı - *Writing the Article*: G.B., M.O., G.Ü., Eleştirel İnceleme - *Critical Review*: G.B., M.O., G.Ü., Onay - *Approval*: G.B., M.O., G.Ü.,

Kaynakça / References

- Akpınar, O., & Akpınar, G. (2017). Finansal başarısızlık riskinin belirleyicileri: Borsa İstanbul'da bir uygulama. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 9(4), 932-951. <https://doi.org/10.20491/isarder.2017.366>
- Alareeni, B., & Branson, J. (2011). The relative performance of auditors' going-concern opinions and statistical failure prediction models in Jordan. *Kluwer – Accountancy and Bedrijfskunde*, 8, 23-35.
- Altman, E. I. (1968). Financial ratios, discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy. *The Journal of Finance*, 23(4), 589-609. <https://doi.org/10.2307/2978933>
- Anandarajan, M., & Anandarajan, A. (1999). A comparison of machine learning techniques with a qualitative response model for auditor's going concern reporting. *Expert Systems with Applications*, 16, 385-392.
- Bellovary, J. L., Giacomini, D. E., & Akers, M. D. (2007). A review of going concern prediction studies: 1976 to present. *Journal of Business and Economics Research*, 5, 9-28.
- Carcello, J. V., & Palmrose, Z. V. (1994). Auditor litigation and modified reporting on bankrupt clients. *Journal of Accounting Research*, 32, 1-30.

- Chan, N. (2016). The analysis of delisting decision of garment companies observed from the aspect of bankruptcy prediction, compatibility with income statement and auditor's opinion. *International Journal of Organizational Innovation*, 9(2), 60.
- Chen, K. C., Church, B. K. (1996). "Going concern opinions and the market's reaction to bankruptcy filings". *The Accounting Review*, 117-128.
- Citron, D. B., & Taffler, R. J. (1992). The audit report under going concern uncertainties: An empirical analysis. *Accounting and Business Research*, 22(88), 337-345.
- Çelik, M. S. (2018, October 26-29). Altman Z-skor modeli kullanılarak BIST-30 endeksinde yer alan imalat şirketlerinin finansal başarısızlık riskinin tahmin edilmesi [Bildiri sunumu]. *International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS)*, İstanbul, Türkiye.
- Çavuş, G., & Başar, A. B. (2020). Finansal başarısızlık durumunun öngörülmesinde nakit akış bilgilerinin rolü. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22, 292-318.
- Defond, M. L., Raghunandan, K., & Subramanyam, K. R. (2002). Do non-audit service fees impair auditor independence? Evidence from going concern audit opinions. *Journal of Accounting Research*, 40(4). <https://doi.org/10.1111/1475-679X.00088>
- Dopuch, N., Holthausen, R. W., & Leftwich, R. W. (1988). Predicting audit qualifications with financial and market variables. *The Accounting Review*, 62(3), 431-454.
- DP, E. N., & Wulandari, V. (2014). Analisis perbandingan model Altman, Springate, Ohlson, Fulmer, CA-score dan Zmijewski dalam memprediksi financial distress: Studi empiris pada perusahaan food and beverages yang terdaftar di Bursa Efek Indonesia periode 2010-2012 [Doctoral dissertation, Riau University].
- Ertugay, E., Gülcencer, İ., & Aydoğan, G. (2021, November). Şirketlerin finansman tercihlerinin COVID-19 salgını sürecindeki finansal sıkıntı düzeyleri üzerine etkisi ile özkaynak kullanımına ilişkin hukuki değerlendirmeler [Bildiri sunumu]. VI. International Symposium on Accounting and Finance (ISAF), Balıkesir, Türkiye.
- Farhana, I., Rahmawaty, & Basri, H. (2017). The determinants of going concern audit opinion; An empirical study on non-bank financial institutions listed in Indonesian stock exchange 2008-2014). *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies* 3(4), 32-51.
- Gallizo, J. L., & Saladrigues, R. (2016). An analysis of determinants of going concern audit opinion: Evidence from Spain stock exchange. *Intangible Capital*, 12(1), 1-16.
- Geiger, M. A., & Raghunandan, K. (2002). Auditor tenure and audit reporting failures. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 21(1), 67-78.
- Geiger, M. A., Raghunandan, K., & Rama, D. V. (2005). Recent changes in the association between bankruptcies and prior audit opinions. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 24(1), 21-35.
- Gissel, J. L., Robertson, J. C., & Stefaniak, C. M. (2010). Formation and consequences of going concern opinions: A review of the literature. *Journal of Accounting Literature*, 29, 59-141.
- Grice, J. S. (2000). Bankruptcy prediction models and going-concern audit opinions before and after SAS No. 59. *A Journal of Applied Topics in Business and Economics*.
- Guiral-Contreras, A., Gonzalo-Angulo, J. A., & Rodgers, W. (2007). Information content and recency effect of the audit report in loan rating decisions. *Accounting and Finance*, 47(2), 285-304. <https://doi.org/10.1111/j.1467-629X.2006.00208.x>
- Güneş, R., Onay, A., & Benligiray, S. (2023). Finansal başarısızlık ve denetim görüşü ilişkisi: Deprem bölgesindeki şirketler üzerine bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 187-203.
- Güngör, N., Ayluçtarhan, A., & Sarı, E. S. (2022). İşletmenin sürekliliği (BDS 570) standardının denetim raporlarına etkisi: BİST şirketlerinde bir inceleme. *Sayıştay Dergisi*, 33(127).
- Gürol, B., & Özparlak, G. (2022). Finansal başarısızlık ile performans ilişkisi: Borsa İstanbul şirketleri üzerine bir araştırma. *Social Science Development Journal*, 7(33), 244-256.
- Habib, A. (2013). A meta-analysis of the determinants of modified audit opinion decisions. *Managerial Auditing Journal*, 28(3), 184-216.
- Hahn, W. (2011). The going-concern assumption: Its journey into GAAP. *The CPA Journal*.

- Hillegeist, S. A., Keating, E. K., Cram, D. P., & Lundstedt, K. G. (2004). Assessing the probability of bankruptcy. *Review of Accounting Studies*, 9, 5-34.
- Hopwood, W., McKeown, J. C., & Mutchler, J. F. (1994). A reexamination of auditor versus model accuracy within the context of the going-concern opinion decision. *Contemporary Accounting Research*, 10(2), 409-431. doi:10.1111/j.1911-3846.1994.tb00400.x
- International Accounting Standards Board (IASB). (2015). Conceptual framework for financial reporting. IFRS Foundation. <https://www.ifrs.org>
- International Accounting Standards Board (IASB). (2021). International Accounting Standard 1: Presentation of Financial Statements. IFRS Foundation. <https://www.ifrs.org>
- Jones, F. L. (1996). The information content of the auditor's going concern evaluation. *Journal of Accounting and Public Policy*, 15, 1-27. [https://doi.org/10.1016/0278-4254\(95\)00062-3](https://doi.org/10.1016/0278-4254(95)00062-3)
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK). (2020). BDS 570: İşletmenin sürekliliği standardı. <https://www.kgk.gov.tr>
- Koh, H. C. (1988). Prediction of going-concern status: A probit model for the auditors [Doctoral dissertation, Virginia Polytechnic Institute and State University].
- Louwers, T. J. (1998). The relation between going-concern opinions and the auditor's loss function. *Journal of Accounting Research*, 36(1).
- Louwers, T. J., Messina, F. M., & Richard, M. D. (1999). The auditor's going-concern disclosure as a self-fulfilling prophecy: A discrete-time survival analysis. *Decision Sciences*, 30(3), 805-824. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5915.1999.tb00907.x>
- McKee, T. E. (2007). Altman's 1968 bankruptcy prediction model revisited via genetic programming: New wine from an old bottle or a better fermentation process? *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, 4(1), 87-101.
- Maliye Bakanlığı. (1992, 26 Aralık). Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (Sıra No: 1). Resmi Gazete (21447).
- Mirgen, Ç. (2025). Türkiye’de BIST sınai şirketlerinin finansal başarısızlık dinamikleri: Altman Z-skor modeli perspektifi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 105.
- Nogler, G. E. (2008). Going concern modifications, CPA firm size, and the Enron effect. *Managerial Auditing Journal*, 23(1), 51-67.
- Ohlson, J. A. (1980). Financial ratios and the probabilistic prediction of bankruptcy. *Journal of Accounting Research*, 18(1), 109-131.
- Prayanthi, I., & Kakunsi, N. G. C. (2017). The Altman model and auditor's opinion about going concern of the companies. *Science Journal of Business and Management*, 5(5), 189-193.
- Read, W. J., & Yezegel, A. (2018). Going-concern opinion decisions on bankrupt clients: Evidence of long-lasting auditor conservatism? *Advances in Accounting*, 40, 20-26.
- Ryu, T. G., & Roh, C.-Y. (2007). The auditor's going-concern opinion decision. *International Journal of Business and Economics*, 6(2), 89-101.
- Senal, S., & Erkan, A. (2019). Bağımsız denetim kapsamında işletme sürekliliği: Borsa İstanbul’da imalat sektöründe faaliyet gösteren işletmeler üzerine bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4), 105-118.
- Shumway, T. (2001). Forecasting bankruptcy more accurately: A simple hazard model. *The Journal of Business*, 74(1), 101-124.
- Stanley, J., Zoort, F. T. D., & Taylor, G. (2009). The association between insider trading surrounding going concern audit opinions and future bankruptcy. *Managerial Auditing Journal*, 24(3), 290-312.
- Tanç, A., Çardak, D., & Canlitepe, F. (2022). Covid-19 salgınının işletmelerin finansal başarısızlığı üzerine etkileri: BİST imalat sektöründe yer alan işletmelerin Altman Z-skor yöntemi kullanılarak incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 25(Özel Sayı), 85-102.
- T'ing, L. C., Mohamad, Z. Z., & Razak, R. A. (2021). The determinants of auditor's going concern opinion and the effect of monitoring mechanisms. *Asian Journal of Accounting and Finance*, 3(3), 10-30.

- Trainor, J. E., Phillips, C. R., & Cangialos, M. (2018). An Analysis of the FASB's New Going-Concern Standard and Its Relation to Liquidation Basis Accounting Requirements. *Interdisciplinary Journal On Risk And Society*, 38(1).
- Uzay, Ş., & Tanç, Ş. G. (2010). İMKB’de işlem gören şirketlerin bağımsız denetim raporlarında işletmenin sürekliliği kavramının analizi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 12(2), 143-177.
- Vanstraelen, A. (1999). The auditor's going concern opinion decision: A pilot study. *International Journal of Auditing*, 3(1), 41-57. <https://doi.org/10.1111/1099-1123.00041>
- Wu, Y., Gaunt, C., & Gray, S. (2010). A comparison of alternative bankruptcy prediction models. *Journal of Contemporary Accounting and Economics*, 6(1), 34-45.
- Yeh, C.-C., Chi, D.-J., & Lin, Y.-R. (2014). Going-concern prediction using hybrid random forests and rough set approach. *Information Sciences*, 254, 98-110.
- Yee, H. L. (2018). Predicting financial distress amongst public listed companies in Malaysia using Altman's Z-score model and auditors' opinion on going concern [Doctoral dissertation, Curtin University].
- Yaşar, A. (2017). İşletmenin sürekliliğinde ortaya çıkan belirsizliğin bağımsız denetim raporlarındaki denetçi görüşleri açısından incelenmesi: BIST’de işlem gören sınav şirketlerine yönelik bir araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 19(1), 58-86.
- Yaşar, A., & Çetin, E. (2020). BDS 570 kapsamında verilen denetçi raporlarının iletişim değeri açısından incelenmesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 384-391.
- Zmijewski, M. E. (1984). Methodological issues related to the estimation of financial distress prediction models. *Journal of Accounting Research*, 22, 59-82.

Appendix (Ekler)

Appendix 1: (Ek 1:) Probit Yöntemi ile Süreklilik ve Olumlu Görüş Dışında Denetçi Görüşlerine İlişkin Sonuçlar

	(Model 1)	(Model 2)	(Model 3)	(Model 4)
Değişkenler	OlumluDışındakiler	OlumluDışındakiler	OlumluDışındakiler	OlumluDışındakiler
Ohlson	0,116**			
	-0,056			
Zmijewski		0,113*		
		-0,065		
AltmanZ			-0,202	
			-0,125	
Kaldıraç				0,907**
				-0,446
AktifBüyüme	-0,057	-0,057	-0,081	-0,086
	-0,231	-0,232	-0,233	-0,233
AktifKarlılık	-1,409*	-1,047	-1,064	-1,097
	-0,788	-0,852	-0,843	-0,823
LnAktifToplamı	-0,144**	-0,186**	-0,171**	-0,194**
	-0,073	-0,074	-0,072	-0,075
Ppdd	-0,001	-0,001	0,003	-0,001
	-0,007	-0,007	-0,005	-0,007
KurumsalSahiplik	-0,786*	-0,748*	-0,803*	-0,753*
	-0,416	-0,416	-0,414	-0,417
LnYas	1,533***	1,510***	1,459***	1,515***
	-0,329	-0,327	-0,322	-0,329
Big4	-0,966***	-0,946***	-0,871***	-0,969***
	-0,238	-0,237	-0,234	-0,238
DenetçiCinsiyet	0,235	0,242	0,288	0,247
	-0,283	-0,282	-0,284	-0,282
DenetçiYüksek	-0,113	-0,067	-0,073	-0,084
	-0,232	-0,23	-0,231	-0,231
DenetçiLisansİşletme	-0,491***	-0,492***	-0,428**	-0,490***
	-0,178	-0,178	-0,176	-0,178
DenetçiYMM	0,193	0,17	0,229	0,169
	-0,198	-0,198	-0,2	-0,198
Yıl Kontrol	Evet	Evet	Evet	Evet
Constant	-2,539*	-2,320	-2,440*	-2,805**
	-1,408	-1,422	-1,422	-1,407
Pseudo R2	0,22	0,22	0,22	0,22
Chi2	86,65***	85,33***	85,23***	86,58***
Max VIF (Mean VIF)	2,26 (1,64)	2,24 (1,67)	2,18 (1,67)	2,25 (1,64)
Gözlem	713	713	713	713

Not: *p<0,10, **p<0,05, ***p<0,01; Standard hatalar parantez içindedir.

Appendix 2: (Ek 2:) Araştırmada Kullanılan İmalat Firmaları (2018-2022)

Araştırmada Kullanılan Firmalar		
ACISELSAN	EKIZKIMYA	OYAKCIMENTO
ADELKALEMCILIK	ELITENATUREL	OYLUMSINAI
AFYONCIMENTO	EMEKELEKTRİK	OZERDENPLASTİK
AKCANSACIMENTO	EMINISAMBALAJ	PANELSANCATI
AKINTEKSTİL	ERBOSAN	PARSANMAKINA
AKSAAKRILIK	ERCIYASCELİK	PENGUENGIDA
ALARKOCARRIER	EREGLIDEMİR	PETKIMPETROKIMYA
ALKIMALKALI	ERSUMEYVE	PINARENTEGRE
ALKIMKAGIT	EUROPAPTEZOL	PINARSUT
ANADOLUEFES	EUROPENENDUSTRI	PINARSU
ANADOLUISUZU	FADEGIDA	POLITEKNİKMETAL
ANATOLIATANI	FEDERALMOGUL	PRIZMAPRESMATBAACILIK
ARCELİK	FORDOTOMOTIV	RODRIGOTEKSTİL
ARSANTEKSTİL	FORMETMETAL	ROYALHALIPLİK
AVODKURUTULMUS	FRIGOPAKGIDA	RTALABORATUVARLARI
AYESCELİK	GEDIZAMBALAJ	SAFKAREGESOGUTMACILIK
AYGAZ	GENTASDEKORATIF	SANIFOAMENDUSTRI
BAGFASBANDIRMA	GERSANELEKTRİK	SARAYMATBAACILIK
BAKAMBALAJ	GOLTASGOLLER	SARKUYSANELEKTROLITİK
BANTASBANDIRMA	GOODYEARLASTIKLARI	SASAPOLYESTER
BANVITBANDIRMA	GUBREFABRIKALARI	SAYYENILENEBİLİRENERJİ
BAREMAMBALAJ	HATEKSHATAYTEKSTİL	SEKUROPLASTİK
BASTASBASKENT	HEKTASTICARET	SELCUKGIDA
BATICIM	IHLASEVALETLERİ	SEYİTLERKIMYA
BATISOKE	İSBİRSENTETİKDOKUMA	SILVERLINEENDUSTRI
BAYRAKEBT	İSİKPLASTİK	SODASSODYUM
BERKOSANYALITIM	İSKENDERUNDEMİR	SOKTASTEKSTİL
BİLİCİYATIRIM	İZMİRDEMİRCİLİK	SONMEZPAMUKLU
BİRKO	İZMİRİRCASANAYI	SUMASSUNİTAHTA
BİRLİKMENSUCAT	JANTSAJANTSANAYI	TATGIDA
BMSCELİK	KALEKİMKİMYEVİMADELER	TEMAPOLPOLİMER
BOGAZİCİBETON	KAPLAMINAMBALAJ	TOFASTURK
BORUSAN	KARDEMİRKARABUK	TUGCELİKALUMİNYUM
BOSCHFREN	KARSANOTOMOTIV	TUKASGIDA
BOSSA	KARSUTEKSTİL	TUMOSANMOTOR
BRISABRIDGESTONE	KARTONSAN	TUPRAS
BURCELİKBURSA	KATMERCİLERARAC	TURKİLAC
BURCELİKVANA	KENTGIDA	TURKPRYSMIAN
BURSACIMENTO	KEREVİTASGIDA	TURKTRAKTOR
CELİKHALAT	KERVANGIDA	TURKTUBORG
CEMASDOKUM	KİMTEKSPOLİURETAN	ULKERBİSKUVİ
CEMTASCELİK	KİLMASANKLİMA	ULUSOYELEKTRİK
CİMBETON	KOCAERCELİK	ULUSOYUNSANAYI
CİMENTAS	KOLEKSİYONMOBİLYA	USAKSERAMİK
CİMSACIMENTO	KONFRUTGIDA	VANETGIDA
COCACOLA	KONYACIMENTO	VESTELBEYAZESYA
CUHADAROGLUMETAL	KONYAKAGIT	VESTELELEKTRONİK
DAGIGIYIM	KORDSATEKNİK	VIKİNGKAGIT
DARDANEL	KRİSTALKOLA	YATASYATAK
DEMİSASDOKUM	KUTAHYAPORSELEN	YİBİTASYOZGAT
DERİMOD	KUTAHYASEKER	YONGAMOBİLYA
DESADERİ	LUKSKADİFETİCARET	YUKSELENCELİK
DEVAHOLDİNG	MAKİNATAKİMENDUSTRİSİ	YUNSAİYUNLUSANAYI
DİNAMİKİSİMAKİNA	MARSHALLBOYA	
DIRİTEKS	MEDİTERATİBBİMALZEME	
DİTASDOĞAN	MEGAPOLİETİLEN	
DOĞUSANBORU	MENDERESTEKSTİL	
DOKTASDOKUMCULUK	MERCANKİMYA	
DURANDOGAN	MERKOGIDA	
DYOBOYA	NUHCİMENTO	
EGEENDUSTRİ	NİGBASNİGDEBETON	
EGEGÜBRE	ORCAİYORTAKOYÇAY	
EGEPROFİL	ORMAORMANMAHSULLERİ	
EGESERAMİK	OTOKAROTOMOTIV	